

Vier jaar Terschelling: een impressie

Philip J. de Boer

In de jaren 1985 en 1986 (mei-juni) en 1987 en 1988 (augustus) heb ik op mijn vakantie op dit onvolprezen eiland vogelwaarnemingen bijgehouden. Twee voorjaars- en twee nazomerperioden van elk veertien dagen bieden een goede mogelijkheid om het voorkomen van met name trekvogels in voor- en najaarstrek te vergelijken. Terschelling heeft een grote verscheidenheid aan biotopen, en wie de goede plekjes weet te vinden kan vele meer of minder bijzondere waarnemingen doen. Maar ook in het 'gewone' is er meer dan voldoende te beleven.

Het aantal waargenomen soorten varieert van 84 tot 98, uitgaande van een gemiddelde activiteit zonder uitgesproken jagen op zeldzaamheden, zonder telescoop ook en rekening houdend met de behoefte van gezinsleden; ook ben ik er maar een enkele maal echt vroeg opuit gegaan. Desondanks loopt het aantal waargenomen soorten verbazend synchroon: enerzijds zoek je de goede plekjes van vorige jaren weer op, anderzijds valt op, dat in voorjaar en nazomer een tamelijk verschillende samenstelling van de vogelwereld (althans wat wij ervan zien en horen: vele zangvogels vallen weinig op buiten de broedtijd) toch resulteert in ongeveer evenveel soorten. Vergeleken met het vasteland zijn er op een eiland natuurlijk minder soorten (maar wel vaak in grote aantallen): vele gewone soorten als Grote Bonte Specht, Boomkruiper en Gierzwaluw ontbreken op de Waddeneilanden vrijwel geheel als broedvogel.

Voorjaar

Laten wij in mei 1985 eens op pad gaan. Onderweg zijn vanaf de boot onder andere Aalscholver, Dwergstern en Steenloper waar te nemen: 's avonds laat zich op het wad nog een Lepelaar bewonderen. Op de Boschplaat bevindt zich de meest noordelijke permanente kolonie van deze prachtige vogel met enige tientallen paren.

De volgende dag een flinke fietstocht door de duinen en de polder. Het is mei en de zangvogels zijn present: typisch 'eilands' zijn de vele rondvliegende Kleine Barmsijzen, en opvallend is de hoge dichtheid die de Sprinkhaanrietzanger bereikt. Op een middellange fietstocht door de duinen hoor je al gauw tien tot twintig exemplaren en in 1983 waren er op het gehele eiland 125 territoria, een zeer hoge dichtheid van meer

dan tien paren per atlasblok. Vooral in de schemering valt de zang op. Verder die dag onder andere baltende Watersnippen, Bruine en Blauwe Kiekendieven en in een duinmeertje twee Do-daarzen, die zich verraden door hun hinnikende roep.

Een volgende dag worden wij verrast door twee langstreckende Wespendienven boven de westelijke Boschplaat, een goed waarnemingspunt. Een andere vaste klant in het voorjaar is daar het Paapje, dat langs het fietspad goed is te observeren. Helaas gaat de soort evenals elders hard achteruit: in 1983 waren er nog 29 paren, nu zijn dat er al veel minder.

Een ander goed terrein is de Noordvaarder, op het noordwestelijke deel van het eiland. Aansluitend op de zandplaat Noordvaarder en de Kroon-

Typend voor de slenken op de Groede en de Boschplaat zijn onder meer de Groenpootruiters, op de foto in gezelschap van Tureluurs. Foto: Henk Harmsen.

polders strekt zich hier een ongerept kalkarm duingebied uit, waar nog een voetocht mogelijk is, die iets van een tocht door de wildernis heeft. Over de weinige paden, vaak minder bekend en soms slecht begaanbaar, kun je uren wandelen zonder iemand tegen te komen. Behalve dan de aldaar opererende straaljagers, die de rust soms danig verstoren. Rietgors, Grasmus en Fitis zijn in de Noordvaarder algemeen, in de vochtiger gedeelten zitten Waterrallen, Rietzangers en Dodaarzen. In de plas bij West aan zee later nog een Tafeleend-vrouwtje met vijf kleine jongen. Verder twee Roodborstapuiten en langs de duinrand één van de laatste zingende Geelgorzen - ik was net op tijd, want na 1985 heb ik de Geelgors niet meer gezien. In 1966 waren er nog 22 paren...

In de laatste meidagen zijn er verder nog honderden jonge Eidereenden te zien langs de waddenkust, vaak in groepsverband, bijvoorbeeld op 30 mei zeven vrouwtjes met tachtig jongen in een crèche! Twee Tortelduiven lieten zich zien, een op het eiland wel schaarse soort, en elke dag zagen wij wel een aantal Koekoeken, met name in vochtige duingebieden. De Grote Stern is in groter aantal vooral op de oost- en westpunt van het eiland te zien, maar kan ook geregeld langs de waddenkust en het strand worden waargenomen. Op de Boschplaat verder veel Kleine Mantelmeeuwen, die met recht typisch Terschellings kunnen worden genoemd, want zo'n 85% van de Nederlandse populatie broedt op de Boschplaat!

Op 3 juni blijken daar ook veertien Rotganzen te zitten. Specialiteiten voor de schemering boven de bosrand zijn Boomvalk en Houtsnip (in balts-

vlucht). In 1986 zaten er in ongeveer de zelfde periode in de plas in de Kroonpolders maar liefst vier soorten futen: een Roodhalsfuit in prachtige, twee Geoorde Futen, twee Dodaarzen en een Fuut!

In de polder is in het voorjaar de Gele Kwikstaart een gewone verschijning; vooral in het duingebied, maar ook elders is de Tapuit zeer opvallend.

De bossen op Terschelling zijn merendeels aangeplante naaldbossen, hoewel men de laatste tijd ernaar streeft om nieuwe aanplant in de vorm van loofbomen te doen. Deze bossen zijn niet erg soortenrijk, het meest opvallend is wel de Vink, vooral in de broedtijd; soms zijn Zwarte Mees, Staartmees en Grauwe Vliegenvanger te zien. In de eendenkooien, waarvan het eiland er vijf in redelijke staat telt, zit soms een Wielewaal of Grote Lijster.

Nazomer

In deze tijd valt er een duidelijk accent op de wadvogels, die nu talrijker zijn en langer blijven pleisteren dan in het voorjaar. Uitgezonderd de broedvogels als Kluut en Strandplevier; deze laatste is op sommige buitendijkse kweldertjes geregeld aanwezig, maar vertrekt alweer vroeg. De weidevogels zijn in het voorjaar weer opvallender. De Terschellinger Polder is nog steeds een rijk gebied, hoewel 'kritische' soorten als Watersnip, Kemphaan en Zomertaling sterk zijn afgenomen of geheel zijn verdwenen (Rebergen 1988).

Maar de meeste steltlopers zijn toch doortrekkers. Op het plaatselijk zeer brede strand op het oosten van het eiland zitten soms flinke aantal-

De Strandplevier is op buitendijkse kweldertjes in het najaar regelmatig aanwezig.

Foto: A.C. Zwaga.

Een andere vaste klant in het voorjaar is het Paapje.
Foto: A.C. Zwaga.

len Bontbekplevieren, veel méér dan er broedvogels zijn. Goudplevieren bevolken de polder soms in groot aantal, typerend voor de slenken op de Groede en de Boschplaat zijn bijvoorbeeld weer Witgatje en Groenpootruiter. Op het eigenlijke wad komen in grote aantallen onder andere voor Tureluur, Wulp, Bonte Strandloper, Scholtekster, Zilverplevier en Kanoetstrandloper. Kleine en Krombekstrandloper zitten soms op geschikte, wat beschutte, plekken. De Rosse Grutto is ook geregeld in kleine groepjes op het strand te zien.

Bij laagwater verspreiden al deze vogels zich over het wad en ze kunnen met de nodige voorzichtigheid goed worden bekeken; het best kunnen de aantallen echter bij hoogwater worden geteld. Een goed telpunt is bijvoorbeeld de dijk van de Stryper Polder (R. de Beer et al 1987). Andere gebieden, zoals de Boschplaat, zijn minder geschikt om wadvogels te tellen zonder aanzienlijke verstoring.

Diverse soorten sterns houden zich ook op nabij het wad, verder Bergeend, soms honderden Aalscholvers en af en toe Lepelaars. Een bijzonder mooie waarneming was die van een boven het wad jagende Boomvalk in augustus 1987; hij of zij joeg de Kanoetstrandlopers op, die ik juist zo mooi van nabij kon observeren... overigens maakte juist het opvliegen van de Kanoetstrandlopers mij opmerkzaam op de aanvliegende valk! Boomvalken vangen geregeld Bonte

Strandlopers (Bijlsma et al 1987).

In de nazomer zingen de zangvogels weinig meer, maar sommige soorten zijn op de doortrek vrij algemeen en ook opvallend, zoals Grauwe Vliegenvanger, Gele Kwikstaart en Kneu (ook de zich verzamelende broedvogels). Enige malen heb ik een Middelste Zaagbek gezien (steeds een vrouwtje).

Een specialiteit is de Grauwe Klauwier, die ik niet elk jaar kon ontdekken. Ten slotte vermeld ik een typische soort van het strand, de Drieteenstrandloper, die soms in grote groepen kan voorkomen, bijvoorbeeld 160 exemplaren op de westkust op 21 augustus 1988.

Een wandeling

Op 20 augustus 1988 ondernam ik een wandeling over de Groede, het meest westelijke deel van de Boschplaat, dan juist niet meer afgesloten - te meer een uitdaging om een voorzichtige route te kiezen om droog te blijven en zo weinig mogelijk vogels te verstoren. Daartoe staat sinds enige jaren halverwege de Groede aan de wadkant een bord met het verzoek niet tijdens hoogwater langs de kwelderrand te lopen om de rustende vogels niet te verstoren. Eigenlijk is het alleen met afgaand tij of bij laagwater verantwoord zo'n tocht te ondernemen. Daarnaast is het risico voor een ondoorwaadbare slenk te komen niet denkbeeldig, soms is een flinke omweg nodig. Natuurlijk gaan bij het lopen langs de

wadrand en door de kwelderrand de schoenen en sokken uit!

Het is zonnig en warm, de Lamsoor bloeit uitbundig en ik kom de gehele tocht maar enkele mensen tegen. De rust doet weldadig aan. In de dierenwereld is het minder rustig, vooral het blèren van de vele Scholeksters doet je oren soms tuiten.

Onderweg zie ik onder meer veertig Aalscholers, een Lepelaar, nog (of al?) vijf Rotganzen, maar slechts enkele Bergeenden. Die zijn vertrokken om te ruïen in de Duitse Bocht. Zeer fraai laat een langsvliegend mannetje Blauwe Kiekendief zich bewonderen. In de verte, boven de eigenlijke Boschplaat, zweeft een vrouwtje Bruine Kiekendief. Drie Grote Sterns passeren langs de wadrand, op het wad zelf zijn honderden grotere en kleinere groepjes te zien van Bonte Strandlopers, Kanoet, Rosse Grutto's en Wulpen. De Zilverplevier foerageert meestal op enige afstand van soortgenoten en lijkt dan niet zo talrijk, maar later, als het tegen hoogwater gaat, zie ik er zo'n driehonderd in de kwelder.

Naar de duinen afbuigend, laten zich nog drie Zwarte Ruiters zien en horen en langs de soms kilometers doorlopende slenken in totaal achttien Groenpootruiters. Ook een Witgatje en vier Oeverlopers laten zich bewonderen. Zoveel verschillende steltlopers op één dag op zo'n relatief klein gebied zie je eigenlijk alleen in de nazomer in het Waddengebied. Dat natuurlijk veel groter is, maar je kunt gewoonlijk maar een klein deel overzien.

Op de terugweg door de duinen completeren Tapuit, Holenduif, Gele Kwikstaart, Kneu en Groenling de wandeling.

Kiekendieven

Deze opvallende stootvogels vinden blijkbaar een goed broed- en voedselgebied in de afwisselende terreintypen van de eilanden. Nu de Grauwe Kiekendief, zoals overal, praktisch is verdwenen (op Terschelling incidenteel nog een broedgeval, dat soms mislukt) zijn er nog de Blauwe Kiekendief en de Bruine Kiekendief, die beide in wisselende aantallen broeden. De Bruine Kiekendief broedt in rietvelden en de Blauwe Kiekendief meer in droge duinvalleien met laag struikgewas, maar beide soorten kunnen jagen over het gehele eiland worden aangetroffen. Concurrentie om voedsel schijnt niet veel voor te komen, hoewel ik wel eens een vrouwtje Bruine Kiekendief een vrouwtje Blauwe Kiekendief heb zien verjagen. Op haar beurt werd op Ameland een vrouwtje Grauwe Kiekendief de prooi afgepakt door een vrouwtje Blauwe Kiekendief (Vogeljaar 37 1989 (5) : 235).

Mannetjes Blauwe Kiekendief zie je gemiddeld veel minder, ook door het voorkomen van polygamie; bij de Bruine Kiekendief is de verhouding ongeveer gelijk. Zonder gericht te tellen heb ik in alle vier jaren de waargenomen exemplaren gesekst, en daaruit valt op te maken dat bij de Bruine Kiekendief in het voorjaar de mannetjes meer jagen, en dus meer opvallen dan de vrouwtjes, die dan op het nest of bij de jongen zitten. In de nazomer zijn er veel minder mannetjes te zien (rui), maar een deel van de vogels in jeugdkleed zijn natuurlijk mannetjes. Mannetjes van de Blauwe Kiekendief zijn in het voorjaar geregeld te zien, maar na de broedtijd erg weinig, bijvoorbeeld augustus 1987 in totaal 24 vrouwtjes, waarvan tien duidelijk juveniele (bedelen om voed-

Met de boot onderweg naar het eiland maken wij een goede kans om Steenlopers te zien.

Foto: Piet Munsterman.

In 1985 waren de Geelgorzen verdwenen, terwijl in 1966 nog 22 paren werden geteld.

Foto: A.C. Zwaga.

sel), en slechts één volwassen mannetje. De rui zal ook hier wel de voornaamste verklaring zijn.

Slot

Hiermee heb ik een globale indruk willen geven van de avifauna van Terschelling en enkele aspecten in voorjaar en nazomer vergeleken. Nu, in 1996, lijken sommige delen van dit verhaal al een niet meer bestaande situatie te beschrijven, getuige vele alarmerende berichten over de sterke achteruitgang van vele soorten, waaronder Paapje, Strandplevier, Geelgors en Grutto (onder anderen Osieck 1989).

Andere soorten doen het beter, maar een deel hiervan doet het waarschijnlijk tijdelijk beter. Daarnaast zijn er nog parasitaire ziekten, die bijvoorbeeld bij Eidereend en Bergeend een (tijdelijke?) afname bewerkstelligen, of ten minste minder broedparen.

Veel is verloren gegaan, maar er is gelukkig ook nog veel moois te beleven op vogel- en ander gebied. Gelukkig zijn de belangrijke natuurgebie-

den op Terschelling redelijk beschermd (de Boschplaat heeft zelfs, als Europees natuurreservaat, het Europees diploma). Kwetsbare gebieden worden tijdelijk afgesloten en Staatsbosbeheer hoeft gewoonlijk nog niet te werken met prikkeldraadafscheidings. Plaatselijk is de recreatiedruk echter wel hoog geworden, mede door de verbreding van het vakantie seizoen, en dit kan ook de vogelstand schaden. Gerichte voorlichting en leiden van de bezoekers naar de minder kwetsbare gedeelten zijn mogelijkheden om dit tegen te gaan. Moge dit nog relatief onbedorven natuurgebied nog aan velen genoeglijke uren geven.

Met dank aan Freek Zwart voor commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

■ Philip J. de Boer, Humaldastate 48, 8926 RH Loeuwarden.

LITTERATUUR:

- Beer, R. de & F. Majoor (1987): Invliegende wadvogels op Stryp, Terschelling. *Aythya* (3): 4-17.
 Bijlsma, R.G. & J. van Diermen (1987): De Boomvalk als broedvogel op de Nederlandse Waddeneilanden. *Limosa* 59 : 135-137.
 Osieck, E. (1989): Steeds meer of minder vogels in Nederland? *Vogels nummer 54*: 254-257.
 Rebergen, B. (1988): Weidevogels in de Terschellingerpolder. *Waddenbulletin* 23 (3): 129-133.
 Sovon (1987): *Atlas van de Nederlandse Vogels*. Arnhem.
 Visser, George (1994): *De Bosplaat: Terschellingers scheppen Europees natuurreservaat*. Van Gorcum & Comp B.V., Assen.
 Zwart, F. (1985): *De broedvogels van Terschelling*. Assen.